

Verslag Startbijeenkomst Netwerk Maritieme Bronnen

16 december 2021, online

Georganiseerd door de stuurgroep van het Netwerk Maritieme Bronnen i.o. (NMB)

Jeroen van der Vliet, Het Scheepvaartmuseum (penvoerder)
Kees Hendriks, Zuiderzeemuseum
Robert Anraad, Maritiem Museum Rotterdam
Sebastiaan Derks, Huygens ING

Er zijn 28 deelnemers aan deze bijeenkomst.

Welkom en inleiding

Jeroen van der Vliet (Het Scheepvaartmuseum, penvoerder NMB) heet namens de stuurgroep alle deelnemers van harte welkom. Het is verheugend dat er veel belangstelling is voor deze startbijeenkomst.

De samenwerking in het maritieme veld begon ooit met Stichting Mardoc. Vanaf 1998 zijn maritieme bronnen gezamenlijk ontsloten in Maritiem Digitaal. In 2016 is het Maritiem Portal van start gegaan dat een grote rol speelt als trefpunt voor de maritieme gemeenschap en dat ook bepalend is geworden voor hoe die gemeenschap in digitale vorm bijeen wil komen en bronnen wil delen, van de nieuwe *Maritieme Geschiedenis van Nederland* tot het delen van nieuws over symposia, boeken en (digitale) bronnenuitgaven.

In 2019 is een praktijkvoorbeeld uitgewerkt waarin wordt aangetoond wat de kracht is van het onderling koppelen van maritieme gegevens ('data story' rond het schip 't *Vliegend Hert*). In 2020-2021 volgde een haalbaarheidsstudie (gesubsidieerd door het Mondriaan Fonds) over de vraag hoe dit verder ontwikkeld kan worden. Dit heeft geresulteerd in een globaal plan van aanpak en een projectvoorstel om subsidie aan te vragen.

In deze startbijeenkomst van het Netwerk Maritieme Bronnen wordt toegelicht waar we nu staan. Maar het is vooral een uitnodiging tot samenwerking, want het netwerk staat of valt met actieve partners. Tijdens deze bijeenkomst zullen vier werkgroepen worden toegelicht, met aan iedereen de oproep mee te doen.

Haalbaarheidsonderzoek

Marian Hellema (uitvoering haalbaarheidsonderzoek in opdracht van de stuurgroep NMB).

De kern van de plannen voor het Netwerk Maritieme Bronnen (NMB) bestaat uit het onderling koppelen van maritieme gegevens. Momenteel zijn die versnipperd in verschillende systemen (musea, archieven, registers, databases, bibliotheken e.d.). Door de gegevens onderling te koppelen, kan een maritiem geïnteresseerde veel gemakkelijker alle informatie vinden, bv. het complete verhaal rond het schip Aleida.

Om de gegevens te koppelen is het essentieel dat er gestandaardiseerde termen worden gebruikt. Denk aan thesauri, authority files, gecontroleerde woordenlijsten e.d. (ook wel

'terminologiebronnen' genoemd). Met linked-data-technologie kunnen vervolgens de koppelingen tussen gegevens worden gelegd.

Op basis daarvan wil het NMB een website ontwikkelen die het gezicht is van de gemeenschappelijke, onderling gekoppelde gegevens. Dit is de opvolger van Maritiem Digitaal, maar dan met nog meer maritieme bronnen en met onderlinge koppelingen.

Naast deze gezamenlijke website kunnen alle partijen ook zelf verhalen en presentaties maken op basis van de gekoppelde gegevens, bv. op de eigen website. Ook derde partijen kunnen de gegevens gebruiken voor eigen toepassingen.

Deze visie is getoetst aan de aanpak van andere succesvolle netwerken (Netwerk Zuiderzeecollectie, Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE), Netwerk Oorlogsbronnen, Modemuze) en door een groep ICT-architecten die veel ervaring hebben met het koppelen van (erfgoed)bronnen. De conclusie is dat het een goede en alleszins haalbare opzet is.

Samenwerking

Shannon van Muijden (Zuiderzeemuseum) gaat verder in op wat er komt kijken bij het realiseren van een decentraal bronnennetwerk aan de hand van de ervaringen bij het Netwerk Zuiderzeecollectie.

In de praktijk heb je te maken met veel verschillende collectiebeheersystemen en vooral met 'rommelige' gegevens. Lang niet iedere organisatie heeft ook voldoende expertise in huis om gegevens op eigen kracht te kunnen opschonen en te verrijken voor de gemeenschappelijke omgeving. Het werkt vaak het best om per organisatie langs te gaan en te kijken wat de beste aanpak is. Er zijn verschillende hulpmiddelen, variërend van OpenRefine tot Excel.

Dat is niet alleen een technisch vraagstuk, maar vooral ook een kwestie van samenwerking. In een netwerk kun je samen optrekken, elkaar helpen, van elkaar leren en samen ervaringen opdoen. Dit maakt het NMB laagdrempelig, voor allerlei soorten deelnemende partijen. Ook is een pragmatische aanpak belangrijk: niet alles hoeft tegelijk ('80/20-principe').

Werkgroep Voorbereiden van brondata

Kees Hendriks (Zuiderzeemuseum) schetst het onderwerp van deze werkgroep.

De eerste stap is het opschonen van gegevens (harmoniseren). Data zijn vaak onregelmatig, bijvoorbeeld vijftig verschillende manieren om Den Haag te spellen. Daarnaast zijn er historisch vaak verschillende manieren ontstaan om gegevens in te voeren, waardoor inconsistenties zijn ontstaan.

De tweede stap is het koppelbaar maken van gegevens door ze te verrijken met gestandaardiseerde 'terminologiebronnen', bijvoorbeeld de GeoNames-identificer voor Den Haag.

In de werkgroep zal voor deze twee stappen een workflow worden opgezet. Daarnaast zullen de leden van de werkgroep dit in hun eigen collecties toepassen, zodat ze direct al baat hebben bij hun deelname.

Op de website van Zuiderzeecollectie is te zien wat dit oplevert: er worden veel doorverwijzingen getoond waar gebruikers verder terecht kunnen voor meer contextinformatie.

Werkgroep Bruikbaarheidsinformatie

Robert Anraad (Maritiem Museum Rotterdam) licht toe waar deze werkgroep aan gaat werken. Met 'bruikbaarheidsinformatie' wordt bedoeld dat gebruikers te weten kunnen komen wat de herkomst is van gegevens en wat ze ermee mogen. De werkgroep zal zich buigen over de vraag hoe dit zal worden vastgelegd.

Het uitgangspunt van het NMB is "open, tenzij". Gegevens worden zo veel mogelijk open beschikbaar gesteld, in ieder geval de metadata. Als het niet anders kan, gelden er meer restricties, bv. foto's of literatuur waar auteursrecht op berust.

Er zijn al hulpmiddelen ontwikkeld die helpen bij het bepalen van auteursrechtenstatus, bv. bij het NDE. De werkgroep zal bekijken welke hulpmiddelen geschikt zijn voor het NMB.

Daarnaast zal de werkgroep kijken welke eisen er worden gesteld aan de afbeeldingen in de gemeenschappelijke website van het NMB.

Deelnemers aan het NMB zijn en blijven zelf verantwoordelijk voor de data die ze laten meedoen in de gemeenschappelijke maritieme bronnenverzameling. Ze hebben zelf de regie over welke data wel en niet meegaan en over de kwaliteit ervan (waarbij moet worden opgemerkt dat data niet foutloos hoeven zijn, want dat is een utopie).

Werkgroep Terminologiebronnen en datamodellen

Jeroen van der Vliet licht toe waar deze werkgroep zich op gaat richten. Dit illustreert hij aan de hand van het concept 'schip'. Daar begint het al, want spreek je van 'schip', 'boot' of 'vaartuig'? Begrippen zijn niet eenduidig en kunnen ook in de loop der tijd veranderen. Ook heb je te maken met verschillende schrijfwijzen. Het is belangrijk hier afspraken over te maken.

Van een schip kunnen allerlei gegevens worden vastgelegd, zoals de naam, het scheepstype, de eigenaar, de thuishaven enz. Om de gegevens koppelbaar te maken, moet dit op gestandaardiseerde wijze gebeuren. Hiervoor moeten gezaghebbende bronnen ('terminologiebronnen') worden gebruikt, bijvoorbeeld woordenboek/lexicon; (maritieme) encyclopedie, Art & Architecture Thesaurus (AAT), Geonames. Er zijn ook gezaghebbende bronnen op papier, te denken valt aan de *Maritieme Encyclopedie* of de *Zeilvaartlexicon*, die wellicht gedigitaliseerd kunnen worden om vervolgens binnen het digitale netwerk in te kunnen zetten.

Overigens is het niet altijd mogelijk dat iedereen dezelfde terminologiebronnen gebruikt, maar dan kun je met een soort concordanties werken ('eenheid in verscheidenheid').

Deze werkgroep gaat zich buigen over de standaarden die voor het NMB geschikt zijn. Waar nodig moeten nieuwe terminologiebronnen worden opgezet. Ook zal worden gekeken naar de organisatie en het beheer (centraal / decentraal).

Het zullen soms lastige discussies worden, maar uiteindelijk zal het de vindbaarheid en zichtbaarheid van de maritieme bronnen vergroten.

Werkgroep Presentatie

Sebastiaan Derks (Huygens/ING) licht toe dat deze werkgroep gaat over de manier waarop de maritieme bronnen online gepresenteerd worden. Dit is het gemeenschappelijke gezicht van het NMB. Het wordt steeds belangrijker een breed publiek aan te spreken (valorisatie). Achter de schermen zijn hiervoor gedeelde zoekmogelijkheden nodig, want alleen als de achterkant op orde is, kun je een goede voorkant maken.

Daarvoor hoeft het NMB niet alles zelf te doen; dat zou ook niet betaalbaar zijn. Ter inspiratie kan worden gekeken naar wat anderen doen, zoals de Zuiderzeecollectie of Oorlogsbronnen. Er kan gebruik worden gemaakt van dingen die elders al ontwikkeld zijn of worden samengewerkt met andere partijen.

De werkgroep zal zich bezighouden met de eisen en wensen voor een gemeenschappelijke website (blauwdruk). Hiervoor kan onder meer gebruik worden gemaakt van de gedragsprofielen van het NDE.

Daarnaast zijn ook allerlei andere toepassingen te realiseren. Denk bijvoorbeeld aan de , innovatieve VOC Data Experience.

Iedereen wordt uitgenodigd om deel te nemen aan een (of meer) van de vier werkgroepen. Belangstelling kan kenbaar worden gemaakt door voor 15 januari 2022 een e-mail te sturen naar netwerkmaritiemebronnen@hetscheepvaartmuseum.nl.

Reacties en vragen

De eerste reactie is een enthousiaste bevestiging dat het goed is dat het NMB nu van start gaat.

V: hoe wordt er in de nieuwe situatie voor gezorgd dat de data up-to-date blijven? In het huidige Maritiem Digitaal moet je zelf voor het updaten van je data zorgen. Niet alle collectiebeheersystemen bieden de mogelijkheid voor automatische updates.

A. in de nieuwe situatie zullen de data regelmatig ververs worden. In de werkgroep zal de aanpak verder worden uitgewerkt.

V. Worden de gegevens uit het huidige Maritiem Digitaal overgezet naar de nieuwe omgeving? Momenteel zitten er van ons verouderde data in.

A. Deelnemers zullen de gelegenheid krijgen om met een schone lei te beginnen, d.w.z. met actuele data.

V. Geonames wordt genoemd als 'terminologiebron' voor plaatsbepalingen. Nadeel is dat er per plaats een centraal punt is vastgelegd, maar niet per straat.

A. Er zijn alternatieven waar locaties wel op straatniveau worden vastgelegd, bv. de BAG (Basisregistratie Adressen en Gebouwen) of voor historische gegevens Erfgeo.

V. Hoe verhouden zich de werkgroep 'Voorbereiden brondata' en 'Terminologiebronnen en datamodellen' tot elkaar?

A. Bij 'Terminologiebronnen en datamodellen' gaat het over de keuze van de terminologiebronnen en datamodellen en hoe je die kunt toepassen. Bij 'Voorbereiden brondata' gaat het over het handwerk op basis van die keuzes, dus hoe je brondata geschikt maakt om het daadwerkelijk mee te kunnen doen in de gemeenschappelijke omgeving. Beide werkgroepen zullen onderling contact houden.

V. Hoe ziet deelname aan de werkgroepen er praktisch uit?

A. De werkgroepen zullen zo snel mogelijk worden samengesteld. Iedereen kan zich nu al aanmelden, of collega's vragen mee te doen. Er zullen per mail ook deelnemers worden benaderd die er vandaag niet zijn. De werkgroepen bepalen zelf hun precieze werkwijze, bijvoorbeeld hoe vaak ze samenkomen, of dit fysiek of digitaal is, hoe ze de vraagstukken gaan aanpakken. Het is de bedoeling dat de werkgroepen eind 2022 hun resultaten gereed hebben.

Het is goed te benadrukken dat deelname aan de werkgroepen ook direct voor je eigen organisatie iets oplevert, bijvoorbeeld het opschonen van je eigen data, hulp en uitwisseling van ervaringen e.d.

Afsluiting

De stuurgroep bedankt alle aanwezigen van harte en kijkt uit naar de verdere ontwikkeling van het Netwerk Maritieme Bronnen. Iedereen is van harte uitgenodigd zich aan te melden voor de werkgroepen. Dit kan door voor 15 januari 2022 een e-mail te sturen naar netwerkmaritiemebronnen@hetscheepvaartmuseum.nl. Dit adres kan ook worden gebruikt voor verdere vragen over het Netwerk Maritieme Bronnen.